

Gendergerelateerd geweld

**Cijfers, signalen en achtergronden van
gendergerelateerd geweld in Rotterdam**

Augustus 2020 | IDEM Rotterdam

Gendergerelateerd geweld: wat kan daaronder worden verstaan en op welke manieren uit het zich in Rotterdam? Met deze kenniskaart geeft IDEM Rotterdam een beeld van wat er speelt aan de hand van signalen, cijfers¹ en achtergronden over verschillende vormen van gendergerelateerd geweld.

Wat is gendergerelateerd geweld?

Gendergerelateerd geweld is geweld gericht tegen een persoon op grond van geslacht, seksuele gerichtheid, genderidentiteit of genderexpressie, en/of geweld waaronder personen van een bepaald geslacht in onevenredige mate te lijden hebben.² Dit kan fysiek of psychisch geweld zijn, waaronder dwang of controle, of een samenspel daartussen. Het geweld kan lichamelijke, seksuele en psychologische schade opleveren. Dit type geweld wordt 'gendergerelateerd geweld' genoemd, omdat het verband houdt met genderstereotypen en genderongelijkheid.

Gender verwijst naar de rollen en eigenschappen die in de maatschappij aan mannen en vrouwen worden toebedeeld, terwijl sekse, ofwel geslacht, gaat over de lichamelijke van iemand. Op basis van biologische verschillen wordt men doorgaans als man of vrouw ingedeeld. Deze zijn sociaal en cultureel geconstrueerd. Daarmee is gender de sociale betekenis die een samenleving aan het lichaam geeft.

Genderidentiteit is het gevoel dat je hebt over je gender. Je kunt je een man voelen, een vrouw, iets ertussenin of beide.

Genderrollen zijn de collectieve, binaire ideeën en verwachtingen binnen een samenleving, groep of gemeenschappen over hoe (met name) mannen en vrouwen zich horen te gedragen en uiten. Deze ideeën kunnen heel stereotypisch zijn. Deze ideeën en verwachtingen kunnen per groep, context en cultuur verschillen. Wanneer iemand niet voldoet aan deze verwachtingen kan dit leiden tot geweld (fysiek en/of mentaal).

Genderongelijkheid is de ongelijke maatschappelijke positie van personen op basis van hun gender. Daarbij kan gedacht worden aan de ongelijke machtsverhouding tussen vrouwen en mannen, de hogere waardering van mannelijkheid ten opzichte van vrouwelijkheid en de onderwaardering van transgender identiteit. Maar ook die van seksuele minderheden als homo-, lesbische of biseksuele oriëntatie ten opzichte van heteroseksuele oriëntatie. Deze ongelijkheid veroorzaakt geweld en houdt het in stand.³

Door nadruk te leggen op de rol die gender (en seksualiteit) speelt in verschillende vormen van geweld wordt duidelijk dat een maatschappelijke context van ongelijkheid en verwachtingspatronen aan dit geweld ten grondslag ligt.⁴ Door patriarchale structuren die mannen in een samenleving doorgaans (meer) macht geven en mannelijkheid meer waardering, kennen vrouwen en LHBTIQ⁺-personen een sociale lage(re) status. Dit verhoogt onder meer risico's zoals geweld richting vrouwen,⁵ maar ook homofobisch en transfobisch geweld liggen op de loer.⁶

Wie heeft hier mee te maken?

De grootste groep slachtoffers van gendergerelateerd geweld zijn vrouwen. Maar ook mensen die zich niet gedragen in lijn met de algemeen geaccepteerde genderrollen, of die niet passen binnen de heteronorm zoals lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgender personen (LHBTIQ⁺-personen) zijn vaak slachtoffer.⁷

Deze ervaringen van geweld komen terug in onderzoek. Europees onderzoek laat zien dat 45 procent van de Nederlandse vrouwen een vorm van geweld heeft ervaren.⁸ Ander onderzoek toont aan dat lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen in Nederland vaker slachtoffer zijn van geweld dan heteroseksuelen.⁹ Ook transgender personen hebben meer te maken met geweld dan cis-gender personen.¹⁰

Allerlei factoren kunnen van invloed zijn op het type geweld waar iemand mee te maken

kan krijgen en hoe ze dit geweld ervaren. Gezondheid, burgerlijke staat, leeftijd, sociaaleconomische status, geloof of levensovertuiging, handicap, etniciteit, seksuele gerichtheid, verblijfstatus en leefomstandigheden kunnen allemaal een rol spelen. Een vrouw met een beperking loopt bijvoorbeeld heel andere risico's op geweld dan een homoseksuele man met een islamitische achtergrond. De vrouw met een beperking bevindt zich mogelijk in een afhankelijkheidspositie en loopt een groter gevaar op seksueel geweld.¹¹ Terwijl de homoseksuele man bijvoorbeeld het risico heeft in elkaar te worden geslagen omdat hij in de ogen van zijn omgeving niet binnen de heteronorm past.¹² Ook de manier waarop mensen met ervaren geweld omgaan en de behoeftes aan ondersteuning achteraf kunnen verschillen.

Wat gebeurt er in de praktijk?

Gendergerelateerd geweld kent diverse vormen. Deze verschillende vormen van geweld worden steeds vaker onderzocht, geregistreerd en aangepakt, ook in Rotterdam. Hoewel de verschillende vormen hier afzonderlijk worden gepresenteerd kan er overlap bestaan. Zo kan seksueel geweld onderdeel zijn van huiselijk geweld en kan stalking of seksuele intimidatie online plaatsvinden als cybergeweld.

Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer: partners, ex-partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden.¹³ Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond ontving in 2019 ruim 14.000 keer een melding van een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling.¹⁴ Landelijk is volgens onderzoek van de WODC 6,2 procent van de vrouwen en 4,7 procent van de mannen slachtoffer geweest van huiselijk geweld.¹⁵ Vrouwen zijn vaker slachtoffer van (ex-)partnergeweld. Dit kan bestaan uit (emotionele) mishandeling, intimidatie en seksueel geweld. In veel gevallen is het slachtoffer ook financieel afhankelijk van de dader.¹⁶ Transgender jongeren hebben in hun gezin vaker te maken

met emotionele verwaarlozing en mishandeling. De dader is dan meestal de vader.¹⁷ Ook biseksuelen en lesbische vrouwen onder de 16 worden binnen hun gezin vaker uitgescholden, onterecht gestraft, achtergesteld bij broers of zussen, bedreigd en geschopt of geslagen.¹⁸

Seksueel geweld is een andere term voor aanranding (ongewenste seksuele handelingen) of verkrachting (het ongewenst seksueel binnendringen van het lichaam). Hierbij is geweld gebruikt, is er gedreigd met geweld of is misbruik gemaakt van een situatie waarin iemand niet in staat was om te weigeren.¹⁹ Bij het Centrum Seksueel Geweld (CSG) in Rotterdam zijn in 2018 in totaal 355 meldingen gedaan waarvan 227 acuut. Onder acuut wordt een melding van seksueel geweld verstaan dat in de afgelopen zeven dagen heeft plaatsgevonden. 86,3 procent van deze acute meldingen in Rotterdam was afkomstig van een vrouw. Landelijk waren er in 2018 bij de Centra Seksueel Geweld in totaal 3250 meldingen waarvan 1641 acuut. Bij 87,8 procent van de acute aanmeldingen was het slachtoffer een vrouw.²⁰ Een onderzoek uit 2017 geeft weer dat in Nederland 33,3 procent van de vrouwen en 7,7 procent van de mannen 'ja' antwoordt op de vraag of ze wel eens slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld.²¹ Volgens hetzelfde onderzoek zijn biseksuele vrouwen het vaakst slachtoffer van seksueel geweld (50-52 procent). Biseksuele en homoseksuele mannen worden ook vaker slachtoffer van seksueel geweld (24 procent) dan heteroseksuele mannen.²² Het gaat hierbij om alle gradaties van seksueel geweld: van tegen de wil aangeraakt of gezoend worden tot gedwongen worden tot seks.

Seksuele intimidatie is verbaal, non-verbaal, of fysiek gedrag met een seksuele betekenis waarmee de waardigheid van een persoon wordt aangetast. Het gaat hierbij in het bijzonder om situaties waarin sprake is van vijandigheid, belediging, bedreiging, of vernedering.²³ Seksuele intimidatie kan overal waar mensen samenkomen plaatsvinden, zoals op het werk, op straat, in het

uitgaansleven of in de sport. In 2017 is een onderzoek naar seksuele straatintimidatie uitgevoerd onder 1200 vrouwen tussen 18 en 45 jaar uit Rotterdam. 84 procent van deze vrouwen gaf aan te maken te hebben gehad met seksuele toenadering op straat en 44 procent ervaarde dit als intimiderend.²⁴ Deze vrouwen werden onder andere nagefloten, nageroepen of nagelopen, er werden seksuele gebaren naar ze gemaakt, ze werden gevraagd om seks, of ze werden in het nauw gedreven. Een onderzoek uit 2018 onder 580 mensen in het uitgaansleven in Rotterdam laat zien dat 77 procent van de vrouwen en 46 procent van de mannen slachtoffer was van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de Rotterdamse horeca.²⁵ Dit bestond onder andere uit ongewenst gezoend of aangeraakt worden, seksuele beledigingen toegeroepen krijgen, in het nauw gedreven worden, om seks gevraagd worden of bekeken worden op bepaalde lichaamsdelen. Volgens onderzoek van RADAR in Rotterdam worden LHBT-personen in het openbaar uitgescholden, aangestaard, uitgelachen, bespuugd, achtervolgd of bedreigd. Hierdoor voelen ze zich niet vrij om hun seksuele oriëntatie of genderexpressie te uiten.²⁶

Eenduidige landelijke cijfers over seksuele intimidatie zijn niet voorhanden. Een Europees onderzoek uit 2014 geeft weer dat 73 procent van de Nederlandse vrouwen ooit seksuele intimidatie heeft ervaren.²⁷ Een ander onderzoek uit 2017 geeft aan dat ongeveer 30 procent van de mannen en 50 procent van de vrouwen in Nederland te maken heeft gehad met niet-fysieke seksuele grensoverschrijding.²⁸ Er zijn geen recente landelijke cijfers beschikbaar over seksuele intimidatie van LHBTIQ⁺-personen. Onderzoek laat wel zien dat lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en transgender personen zich vaker onveilig voelen op straat.²⁹

Schadelijke traditionele praktijken zijn verschillende vormen van geweld die kunnen voorkomen in gesloten gemeenschappen. Hieraan ten grondslag liggen strikte

opvattingen over eer, seksualiteit, en man-vrouwrollen. Het kan gaan om eengerelateerd geweld (gepleegd om de eer van de familie intact te houden), gedwongen huwelijk, gedwongen isolatie (tegen de wil thuis opgesloten worden), gedwongen achterlating in het buitenland, terugsturen naar het land van herkomst of vrouwelijke genitale verminking. Slachtoffers zijn vooral vrouwen, meisjes en LHBTIQ⁺-personen.³⁰ Dit type geweld is vaak niet bedoeld als geweld, maar wordt ingezet met de beste bedoelingen vanuit de familie en omgeving. Daarbij vindt het meestal plaats achter gesloten deuren met instemming van de familie en gemeenschap. Het is daarom lastig te achterhalen hoe vaak het voorkomt. Bestaande cijfers zijn daarom veelal gebaseerd op schattingen op landelijk niveau. Bij de politie komen jaarlijks 2500-3000 delicten voor waarbij familie-eer vermoedelijk een rol speelt.³¹ Het aantal slachtoffers van huwelijksdwang wordt geschat tussen 338 en 957 per jaar.³² In Rotterdam, Amsterdam en Den Haag wonen naar schatting 600 tot 900 vrouwen in gedwongen isolatie.³³ Het aantal slachtoffers van gedwongen achterlating wordt geschat tussen 182 en 815 per jaar.³⁴ Naar schatting lopen 40 tot 50 meisjes in Nederland jaarlijks een risico op genitale verminking.³⁵

Stalking is iemand opzettelijk en stelselmatig lastigvallen waardoor deze persoon zich niet meer veilig voelt. Dit lastigvallen kan bijvoorbeeld bestaan uit achtervolging, dreiging met geweld, ongewenste berichten via de telefoon, e-mail of sociale media, roddels verspreiden onder bekenden, of vernieling van eigendommen.³⁶ De stalker kan een ex-partner van het slachtoffer zijn, maar ook een vriend, familielid, collega of vage bekende.³⁷ In 2019 ontving Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond 580 meldingen met betrekking tot (ex-)partnerstalking.³⁸ Op basis van CBS-onderzoek kan worden geschat dat in Nederland 1 op de 5 vrouwen en 1 op de 7 à 8 mannen ooit te maken krijgen met stalking.³⁹

Cybergeweld is seksueel intimiderend of agressief gedrag via of met behulp van internet en sociale media. Hierbij kan gedacht worden aan het zonder toestemming verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal (sexting) als vorm van wraak (wraakporno) of als chantagemiddel (sextortion). Het kan ook gaan om online kinderlokken (grooming), verspreiding van beelden van seksueel geweld, of ongevraagd toesturen van seksueel getinte berichten.⁴⁰ CBS-onderzoek onder jongeren van 15-25 jaar in Nederland laat zien dat meisjes (7,1 procent) hier twee keer zo vaak mee te maken krijgen als jongens (3,6 procent). Ditzelfde onderzoek toont aan dat homo- of biseksuele jongeren (11,4 procent) veel vaker dan heteroseksuele jongeren (5,3 procent) slachtoffer zijn van online incidenten.⁴¹

Wat wordt er tegen gedaan?

In Rotterdam lopen verschillende programma's en projecten om gendergerelateerd geweld tegen te gaan. Allereerst is er Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond, de organisatie in Rotterdam waar mensen huiselijk geweld kunnen melden en dat thuissituaties beoordeelt, onderzoekt en ingrijpt als het nodig is. Veilig Thuis richt zich op alle vormen van huiselijk geweld, bijvoorbeeld tussen man en vrouw, maar ook op schadelijke traditionele praktijken.⁴² Daarnaast is er in Rotterdam het Netwerk Aanpak Seksueel Geweld, dat zich in het bijzonder richt op het tegengaan van seksueel geweld.⁴³ Ook heeft de gemeente Rotterdam een aanpak tegen straatintimidatie en lanceerde hiervoor in 2017 een meldpunt.⁴⁴

Ten slotte besteedt de gemeente Rotterdam in het Actieprogramma Integratie en

Samenleven 2019-2022⁴⁵ aandacht aan het bevorderen van kennis en bewustzijn over het belang van gelijkwaardigheid en gelijke behandeling van mannen, vrouwen en LHBTIQ⁺-personen, binnen de diverse maatschappelijke domeinen en naar de verbetering van de sociale veiligheid van kwetsbare Rotterdammers, zoals meisjes/vrouwen en LHBTIQ⁺-personen. Aanvullend werd in 2019 de motie 'Wat het daglicht niet kan verdragen' aangenomen door de Rotterdamse gemeenteraad, dat zich richt op de aanpak van onveilige situaties rondom jongensprostitutie.⁴⁶

Initiatieven en meer lezen

Steeds meer mensen komen in actie tegen gendergerelateerd geweld. Zo zijn er verschillende initiatieven, zoals de jaarlijkse Womens March in Amsterdam. In Rotterdam ontpoppen zich eveneens initiatieven, zoals de stille tocht eind 2018 waarin duizenden mensen meeliepen. Deze tocht was medegeorganiseerd door RADAR. Hieruit voortgekomen is de werkgroep 'Stop geweld tegen vrouwen', die het volgende [manifest](#) publiceerden.

Atria publiceert veel over gendergerelateerd geweld, te vinden op hun [website](#). Voor professionals zijn er [instrumenten](#) voor gendersensitief beleid en aanpak van huiselijk geweld.

Act4Respect is een [website](#) met informatie voor professionals over gendergerelateerd geweld onder jongeren. Deze [factsheet](#) legt de relatie uit tussen gender en geweld.

¹ Alle cijfers/percentages in deze kenniskaart zijn afkomstig uit afzonderlijke onderzoeken. Dit betekent dat de cijfers alleen gelden als resultaat van een specifiek onderzoek en niet onderling kunnen worden vergeleken.

² Europees Parlement (2014) [Resolutie inzake het bestrijden van geweld tegen vrouwen](#), (2013/2004(INL)).

³ Act4Respect (2019) [Begrippenlijst](#), Rutgers, Atria.

⁴ Act4Respect (2019) [Het G-woord: relatie tussen gender en geweld](#), Atria, Rutgers.

⁵ Anderson, K. L., & Umberson, D. (2001). Gendering violence: Masculinity and power in men's accounts of domestic violence. *Gender & society*, 15(3), 358-380.

⁶ Tomsen, S., & Mason, G. (2001). Engendering homophobia: Violence, sexuality and gender conformity. *Journal of Sociology*, 37(3), 257-273.

- ⁷ Act4Respect (2019) [Het G-woord: relatie tussen gender en geweld](#), Atria, Rutgers.
- ⁸ Römkens, R., Jong de, T., Harthoorn, H. (2014) [Geweld tegen vrouwen: Europese onderzoeksgegevens in Nederlandse context](#), Atria.
- ⁹ Beusekom van, G. Kuyper, L. (2018) [LHBT-monitor](#), SCP.
- ¹⁰ Oosterhout van, E. (2018) [Overal op je hoede: Geweld tegen transgender personen in Nederland](#), Transgender Netwerk Nederland.
- ¹¹ Duysak, S., Bakker, L. Vaan de, K. (2018) [Geweld tegen meisjes en vrouwen met een beperking](#), Regioplan.
- ¹² Felten, H., Boss, E. (2019) [Handreiking LHBTI-Emancipatie](#), Movisie.
- ¹³ Movisie (2019) [Huiselijk en seksueel geweld: factsheet](#).
- ¹⁴ Veilig Thuis (2020) [Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond 2019 in cijfers](#).
- ¹⁵ Boom, A. ten, Wittebrood, K. (2019) [De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland](#), WODC.
- ¹⁶ Eijkern van, L., Downes, R., Veenstra, R. (2018) [Slachtofferschap van Huiselijk Geweld](#), WODC.
- ¹⁷ Beusekom van, G. Kuyper, L. (2018) [LHBT-monitor](#), SCP.
- ¹⁸ Nikkelen, S., Tijdink, S., Graaf de, H., Bakker, B. (2019) [Seksuele gezondheid van lesbische, homoseksuele en biseksuele personen anno 2017](#), Rutgers.
- ¹⁹ Berlo, van W., Beek, van I. (2019) [Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld](#), Movisie, Rutgers.
- ²⁰ [Jaarverslag 2018](#), Landelijk Centrum Seksueel Geweld, 2019.
- ²¹ Haas, de S. (2017) [Seksueel grensoverschrijdend gedrag](#), Rutgers.
- ²² Nikkelen, S., Tijdink, S., Graaf de, H., Bakker, B. (2019) [Seksuele gezondheid van lesbische, homoseksuele en biseksuele personen anno 2017](#), Rutgers.
- ²³ Berlo, van W., Beek, van I. (2019) [Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld](#), Movisie, Rutgers.
- ²⁴ Fischer, T., Sprado, N. (2017) [Seksuele straatintimidatie in Rotterdam](#), Erasmus Universiteit Rotterdam.
- ²⁵ Seidler, Y., Heerik, van den A., San, van M., Boom, de J., Leeuwen, van R. (2018) [Seksueel grensoverschrijdend gedrag in het Rotterdamse uitgaansleven](#), Erasmus Universiteit Rotterdam/Risbo.
- ²⁶ Tuin, van der I., Chantre, L., Fiere, B., Witte, R. (2019) [Onzichtbaar is veilig: Onderzoek naar de veiligheidsbeleving van LHBT-personen in Rotterdam](#), Radar.
- ²⁷ [Geweld tegen vrouwen: Europese onderzoeksgegevens in Nederlandse context](#), Atria, 2014.
- ²⁸ Haas, de S. (2017) [Seksueel grensoverschrijdend gedrag](#), Rutgers.
- ²⁹ Beusekom van, G. Kuyper, L. (2018) [LHBT-monitor](#), SCP; Oosterhout van, E. (2018) [Overal op je hoede: Geweld tegen transgender personen in Nederland](#), Transgender Netwerk Nederland.
- ³⁰ Felten, H., Bakker, H. (2019) [Verandering van Binnenuit: Handreiking voor Gemeenten](#), Movisie.
- ³¹ Fier (2018) [Factsheet Eergerelateerd Geweld](#).
- ³² Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (2018) [Factsheet Huwelijksdwang](#).
- ³³ Kennisplatform Integratie & Samenleving, (2018) [Factsheet Verborgene Vrouwen](#).
- ³⁴ Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (2018) [Factsheet Gedwongen Achterlating](#).
- ³⁵ Pharos (2018) [Factsheet Vrouwelijke Genitale Verminking](#).
- ³⁶ Slachtofferhulp Nederland (2018) [Factsheet Stalking](#).
- ³⁷ Voerman, B., Brandt, C. (2018) [Als u wordt gestalkt](#), Politie, Movisie.
- ³⁸ Veilig Thuis (2020) [Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond 2019 in cijfers](#).
- ³⁹ Hogendorp, van S. (2018) [1 op de 5 vrouwen slachtoffer van stalking](#), Zorg + Welzijn.
- ⁴⁰ Römkens, R., Mejdoubi, J., Jong, de T. (2017) [Factsheet: online seksuele intimidatie](#), Atria.
- ⁴¹ Akkermans, M., Gielen, W., Kloosterman, R., Knoops, K., Linden, G., Moons, E., Reep, C. (2019) [Digitale veiligheid en criminaliteit](#), CBS.
- ⁴² [veiligthuisrr.nl/onze-kennis/](#)
- ⁴³ [www.ggdrotterdamrijnmond.nl/professionals/aanpak-seksueel-geweld/](#)
- ⁴⁴ [stoppikpraat.nl/nieuws/](#)
- ⁴⁵ Gemeente Rotterdam (2019) Relax. Dit is Rotterdam. Actieprogramma Integratie en Samenleven. <https://rotterdam.raadsinformatie.nl/document/737796/9/1/19bb12100>
- ⁴⁶ VVD en PVV (2019) Motie: wat het daglicht niet kan verdragen. Aangenomen. Zie: <https://rotterdam.raadsinformatie.nl/document/745632/6/1/19bb13538>